

Spoznavajmo zanimive trajnice

▲ Perunika na polsenčni gredi v družbi praproti. Suličasti listi perunike in modri cvetovi lepo dopolnjujejo nacepljene liste praproti.

Perunika (*Iris*)

Perunike so rod raznolikih in nadvse priljubljenih trajnic, ki rastejo na najrazličnejših rastiščih – med skalnimi razpokami, na vrtni gredi, nekatere pa tudi ob robu ribnikov in v močvirjih. Odlikujejo se po lepih, zanimivo oblikovanih cvetovih, nekatere vrste pa tudi po lepih suličastih listih.

Vsem perunikam je skupen posebno oblikovan cvet. Iz cveta se razvijejo valjaste plodne glavice, ki so sprva zelene, nato rjave. Rod je velikokrat razdeljen na različne skupine glede na njihove podzemne dele. Ti so lahko korenike, čebulice ali korenine. O perunikah je napisanih veliko knjig, kajti domala ves rod je pomemben za vrtnarstvo. Omenili jih bomo le nekaj.

Bradate perunike imajo podzemne korenike. Značilen je njihov cvet z barvnimi dlačicami, ki so nameščene po sredini enega od treh zunanjih listov cvetnega odevala, in sestavljajo bradico. Cvetovi so najrazličnejših barv. V to skupino uvrščamo veliko večino vseh perunik, med njimi mnoge gojene vrtnarske sorte. Najbolje uspevajo na sončnih legah, v bogatih, odcednih tleh. Cvetijo od sredine pomladi do poletja. Velja pravilo, da nižje sorte cvetijo prej kot višje. Lepe so predvsem med cvetenjem, pred in po cvetenju pa nekoliko manj, saj listi postanejo rjavi. Priporočljivo je, da jih na vsakih dve do tri leta razsadimo.

Nebradate perunike imajo tudi podzemne korenike, razlika je predvsem v cvetu

◀ *I. ensata* 'Variegata', japonska perunika, je prav posebno zanimiva zaradi svojih belih progastih listov. Sadimo jo tudi v mokra tla.

▲ Japonski jeglič s svojimi živimi cvetovi dopolnjuje liste host.

▲ Jeglič najbolje uspeva v vlažnih, odcednih tleh, polnih organskih snovi. Sadimo jih lahko v poldersko in v hladnejše lege na soncu.

– pri teh namreč ni značilne ščetinaste bradice v zunanem cvetnem odevalu. V tej skupini so zanimive japonske vodne perunike iz vrst *I. ensata* in *I. laevigata* ter sibiriska perunika, *I. sibirica*. Slednja se odlikuje po ozkih modrikasto zelenih listih, ki sestavljajo lep šop, ki nekoliko spominja na šope trav. Listi so lepi večji del leta, jeseni se rumeno obarvajo, kar daje poseben čar vrtni gredi jeseni. Cvetovi so lahko beli, krem, modri, vijolični, redkeje rožnati in purpurni. Cveti maja in junija, odvisno od sorte. Po cvetenju se razvijejo lepi zeleni plodovi, ki pozneje skupaj s cvetnimi stebli porjavijo. Nekateri vrtnarji menijo, da je za bogato cvetenje naslednjo sezono treba plodove odstraniti. Vendar tega ni treba storiti. Celo škoda je, saj so plodovi lepi do pozne jeseni. Sibiriska perunika je trpežna trajnica, ki raste na soncu ali v polderski, v vlažnih kot tudi suhih tleh, in ne zahteva posebne oskrbe.

Perunike so poznali že v starem Egiptu. Imele so veliko simbolnih pomenov. V srednjem veku in renesansi so simbolizirale kraljevsko, plemiško odličnost, viteškost, hrabrost in moč.

Perunike so lepe okrasne rastline za cvet-

lične grede, skalnjake, obronke, obrežja ribnikov in drugih voda, močvirnate vrtove in senčne dele vrta.

Jeglič (*Primula*)

Tudi jeglič so zelo raznolike rastline, ki jih gojimo zaradi živobarvnih cvetov. V vrtovih so prisotni že več kot pet stoletij. Primule so večinoma trajnice, nekaj je tudi enoletnic in dvoletnic. Nekatere vrste gojimo tudi kot lončnice in za rezano cvetje. Ime izvira iz latinske besede *primus*, prvi, in se nanaša na zgodnje spomladansko cvetenje nekaterih vrst.

Jegliči najbolje uspevajo v vlažnih, odcednih tleh, polnih organskih snovi. Sadimo jih lahko v poldersko in v hladnejše lege na soncu. Pazimo le, da se tla preveč ne izsušijo. Nekateri rastejo na mokrih rastiščih in tudi v kisljih tleh, zato jih pogosto sadimo na grede z rododendroni. Jeglič imajo liste v pritličnih rozetah. Cvetovi so cevasti, zvonasti ali trobentasti in na vrhu široko razprti. Zrastejo od 20 do 50 centimetrov visoko.

Celoten rod je razdeljen na mnogo podsekcij. Opisali bomo le nekaj vrst trajnic, ki rastejo po vrtovih. *P. capitata* ima majhne, nazobčane liste. Listi, stebela in cvet

so pokriti z belim poprhom. Cvetno steblo zraste do 30 centimetrov in na koncu nosi ploščato vijolično socvetje. Cveti poleti. *P. denticulata*, obloglavi jeglič, zacveti že zgodaj spomladi. Na koncu cvetnih stebel se marca začnejo odpirati kroglasta glavičasta socvetja z drobnimi cvetovi različnih barv. Ta vrsta je posebno cenjena, saj v tem času cveti le malo trajnic. *P. florindae*, himalajski jeglič, je eden višje rastočih, saj lahko zraste tudi do 80 centimetrov. Odlikuje se po glavičastih socvetjih iz visečih, zvonastih rumenih cvetov. Cveti poleti. Cvetna stebela z odcvetelimi cvetovi sproti odstranjujemo. Pogosto ga sadimo ob ribnike in v bolj mokra tla. *P. japonica*, japonski jeglič, ima temno rdeče cevaste cvetove, ki se na začetku poletja razcvetajo v vretencih vzdolž cvetnega stebela. Zraste do 60 centimetrov. *P. × pubescens*, vrtni avrikelj, je nastal s križanjem *P. auricula* in *P. hirsuta*. Je vednozeleno trajnica, ki zraste do 30 centimetrov. Ima lepe modro-zelene jajčaste liste. Cveti spomladi v najrazličnejših barvah. *P. vialii*, vialov jeglič, nosi na koncu 30 centimetrov dolgega cvetnega stebela poleti zanimivo socvetje v obliki dolgega stožca. Cvetovi so dvo-

Veronicastrum virginicum po videzu socvetij močno spominja na jetičnik, le po rasti se nekoliko razlikuje od njega. Cvetovi so lepi v svežih poletnih cvetličnih aranžmajih.

Med jetičniki poznamo tudi nisko rastoče, plazeče vrste, ki odlično pokrivajo tla. Zrastejo le nekaj centimetrov nad tlemi.

barvni – modrikasto škrlatni in rdeči, kar jih naredi še posebno zanimive. Jeglički rastejo na najrazličnejših rastiščih v vrtu: na cvetličnih gredah in obrobkih, na kamnitih suhih zidovih in skalnjakih, na obrežjih ribnikov in drugih voda, v senci dreves in grmovnic. Žal v naših vrtovih še nimajo pravega mesta, saj jegličke navadno povezujemo z lončnimi primulami, ki so značilne za zgodnjo pomlad.

Jetičnik (*Veronica*)

Jetičniki so trajnice za cvetlične grede, ki jih gojimo zaradi lepih pokončnih socvetij in so pri višje rastočih vrstah odlične tudi za rezano cvetje.

Jetičniki najlepše uspevajo na soncu, v dobro odcedni zemlji. Poznamo nisko rastoče, plazeče vrste, ki odlično pokrivajo tla. Zrastejo le nekaj centimetrov nad tlemi. Večinoma gojimo srednje do visoko rastoče vrste, predvsem zaradi ozkih grozdastih pokončnih socvetij, ki so lahko različnih barv. Najznačilnejša so modra. Zanimivi so tudi listi, ki so ponavadi temno zeleni. Stebla pri višje rastočih vrstah pri dnu pogosto olesenijo in ogolijo. To

preprečujemo s tem, da rastlino na koncu pomladi nekoliko postrizemo in razredčimo. Tako bodo rastline bolj košate rasti, nekoliko nižje, cvetele pa bodo enako bogato. Prav tako je priporočljivo, da odcvetele cvetove sproti odstranjujemo, saj bomo s tem podaljšali čas cvetenja. So dolgo živeče trajnice, ki bodo več let lepo uspevale na istem mestu.

V. austriaca zraste do 20 centimetrov visoko in do 30 centimetrov široko. Cvetovi so modri. Nanizani so na koncu stebel, ki se lepo dvignejo iz blazine, ki jo tvorijo listi. Posebno lepa je sorta 'Austriaca', ki se odlikuje po rumenih listih. Sadimo ju v ospredje cvetličnih gred. *V. gentianoides*, sviščasti jetičnik, je blazinasta trajnica s klasastimi socvetji svetlo modrih cvetov na začetku poletja. Listi so bleščeče temno zeleni. *V. longifolia*, dolgolistni jetičnik, ima pokončna visoka stebela, na koncu katerih se poleti v dolgih grozdastih socvetjih razvijajo modri cvetovi. Sadimo ga na sredino cvetličnih gred, recimo v družbo rmanov, ki bodo s svojimi ploščatimi socvetji lep kontrast pokončnim cvetovom jetičnika. Poznamo sorte,

ki cvetijo belo in rožnato. Zraste do 70 centimetrov visoko in do 40 centimetrov široko. Odličen je za rezano cvetje. *V. spicata*, klasasti jetičnik, zraste do 30 centimetrov visoko in do 30 centimetrov široko. Sadimo ga na polno sonce na cvetlično gredo. Sorte cvetijo v različnih barvah – modri, rdeči, beli in rožnati. Podvrsta *V. spicata* ssp. *incana* se odlikuje po vedno zelenih srebrnih listih, ki tvorijo blazino, nad katero se poleti dvignejo stebela z modrimi cvetovi. Lep je tudi na skalnjakih in bolj suhih rastiščih. Trajnica, ki po videzu socvetij močno spominja na jetičnik, je *Veronicastrum virginicum*. Njuni cvetovi so si podobni, le po rasti se nekoliko razlikujeta. Včasih so ju uvrščali v isti rod. Zraste tudi do 140 centimetrov. Cvetovi so lepi v svežih poletnih cvetličnih aranžmajih. Listi se jeseni lepo rumeno obarvajo. Podobno kot klasati jetičnik jo sadimo na vrtno gredo.

Na cvetličnih gredah so jetičniki posebno lepi v družbi rmana, ameriškega slamnika, lepih očk, hermelik, plahitice, krvo-močnic in svetlina.

Besedilo in fotografije: Bernarda Strgar